

SZÖGI LÁSZLÓ–VARGA JÚLIA

MAGYARORSZÁGI DIÁKOK FRANCIA,
BELGA, ROMÁN, SZERB ÉS OROSZ EGYETEMEKEN
1526–1919 I.(MAGYARORSZÁGI DIÁKOK EGYETEMJÁRÁSA
AZ ÚJKORBAN 24.)

Budapest, 2018 , 172 lap

Első pillantásra igencsak meglepőnek tűnik a címválasztás, hiszen mi köze lehet egymáshoz a francia és belga, illetve a közép- és kelet-európai egyetemeknek. A meglepetést még tovább fokozza, hogy bár a címben Törökország nincsen feltüntetve, de az izztambuli egyetem mégis bekerült a vizsgált intézmények sorába. Az előszóban Szögi László magyarázatot ad a heterogenitás okára: a korábban még nem vizsgált régiók egyetemein tanult magyarországi diákokat csoportosították egybe, mivel ezek száma annyira csekély, hogy nem lett volna értelme külön kötetet szentelni az egyes országok külön-külön bemutatásának. Szintén az előszóban találunk arra is magyarázatot, hogy miért kapott a kötet I. számot. A szerzők tisztában voltak ugyanis azzal, hogy komoly erőfeszítések árán összeállított adatbázisuk nem lehet teljes, bizonyos forráscsoportok még kimaradtak a feldolgozásból, melyeket későbbi kutatások pótolhatnak. A kutatást a forrástípusok sokfélesége és korábbi megsemmisülése is nehezítette, nem beszélve arról, hogy bizonyos egyetemek anyagához (Bukaresti Egyetem Jogi Kar, orosz egyetemek) nem lehetett hozzájutni. Újdonság, hogy a szerzők hazai intézmények vagy külföldi intézmények anyagában más intézményekben való tanulásra utalást is feldolgoztak az adatbázisban, így bővítve az egy-egy egyetemen megfordultak névsorát.

A szerzők a francia és a belga egyetemeket egy csoportként elemzik. Míg a francia egyetemeknél valóban 1526 a vizsgálat kezdeti határa, addig a belga egyetemeknél csak az újkori peregrináció nyomai bukkannak fel. Bár el tudom fogadni a szerzők magyarázatát, miszerint a késő középkori – kora újkori anyagot másik kötetben publikálták, és Belgium területileg csak 1830-ban nyerte el függetlenségét, így a területén lévő leuveni egyetem újkor előtti adatait itt nem tették közzé, mégis azt hiszem, hogy a kép a 16–18. századi adatokkal kiegészítve lett volna teljes.

A kora újkori francia forrásokból az olvasható ki, hogy nagyon kevés magyar jutott el a Habsburg Birodalomból a francia egyetemekre. Ennek okaként a szerzők a két ország közötti politikai ellentéteket jelölték meg, de ennek a korszaknak az eredeti matrikuláris anyagát nem is dolgozták fel, magyar forrásokból tudnak Párizsban és kiadott anyakönyvekből Montpellier-ben tanult diákokról. A forradalom utáni időszaktól az oktatás és a források szerkezete is megváltozott, nincsenek beiratkozási listák,

csak vizsganyilvántartások, ahol nem mindig tüntették fel a diákok származási helyét. A legteljesebb kutatást Párizsban végezték, ahova feltehetőleg a legtöbb magyar iratkozott be, itt is főleg a bölcsészek adatait sikerült összegyűjteni. Az anyag további kutatása szempontjából nagyon ötletesnek tartom, hogy jelzettel együtt tüntették fel a szerzők, hogy hol lehet a párizsi anyagra vonatkozóan további kutatásokat végezni, hátha lenne a (közel)jövőben olyan kutató, aki szívesen vállalkozna a párizsi adatok teljes feldolgozására. Párizsban a Sorbonne mellett a Művészeti Akadémia és a Julien Akadémia kiemelkedő a magyar peregrináció szempontjából. Párizson kívül a szerzők Dijon, Orléans, Bourges, Poitiers, Marseille, Montpellier és Grenoble egyetemeit vizsgálták meg. Összesen 777 beiratkozást regisztráltak, és általában elmondható, hogy jelen tudásunk szerint humán tudományokat és művészeteket tanultak a Franciaországban megfordult magyarok. Nyilván az arányok változhatnak, ha sikerül a jogi és orvosi karok anyagát is feldolgozni, de a szerzők nem számítanak jelentős létszámemelkedésre.

A belgiumi egyetemek közül a már említett leuveni egyetem mellett Liège, Brüsszel, Antwerpen és Gent felsőoktatási intézményei magyar hallgatóinak listáját állították össze, összesen 123 diákot sikerült regisztrálni, akik jelentős részben kereskedelmi vagy jogi ismereteket sajátítottak el. A két országot a szerzők földrajzi közelségük és döntően azonos nyelvük alapján egy régióként vizsgálták. Talán helytálló is ez így, de éppen a nyelv problémája meglehetősen sok kérdést vet fel – a 19. század végétől mindenképpen –, ugyanis ekkor indul el Belgiumban a flamand mozgalom (Vlaamse Beweging), amely a flamand/holland nyelv önálló státuszának elnyerésére irányul. Mindenesetre a kötet az 1919. évvel zárul, így ennek a kultúrpolitikai mozgalomnak a teljes kibontakozását és a flamand nyelv széles tudományos körben való felhasználásának időszakát már nem vizsgálja.

A két országba beiratkozók valószínűleg több mint fele a magyar etnikumhoz tartozott, 20%-uk zsidó volt, 12%-uk német és 9%-uk román. A többiek (szerb, szlovák, olasz, ruszin, francia, cseh, bolgár) 1–12 fővel képviseltették magukat. A legtöbb hallgató Budapestről származott, illetve erdélyi románok is nagy számban megfordultak itt. Kiemelkedően sok női hallgató (58) tanult Franciaországban, de csak 4-en Belgiumban.

A romániai kutatás két város egyetemét érintette: Bukarestet és Jászvárost (Iasi), Szerbiában a Belgrádi Egyetem anyagát nézték át, az oroszországi anyagból pedig levéltári kutatást Kijevben és Odesszában végeztek. Törökországban nem jártak, a Germánus Gyulára vonatkozó adat az Új magyar életrajzi lexikonból származik.

Az Európa keleti felére vonatkozó kutatás azt mutatta ki, hogy Romániában tanultak a legtöbben, főleg Bukarestben, és mindkét egyetemen többnyire az erdélyi román-ság képviseltette magát. A romániai felsőoktatásban tanulók jelentős része bölcsészetet vagy orvostudományt hallgatott, de a jogászok száma sem elhanyagolható. Belgrádban 28-an tanultak, nevük alapján délszlávok, esetleg románok, Kijevben két iskolában 12-en, Moszkvában egy, Szentpéterváron két magyarországi hallgatóról lehet tudni. Az oroszországi adatok további helybeli kutatásokkal kiegészíthetők.

Az adattár szerkezete követi az egyetemjárás történetét feldolgozó többi kötetét, így a név mellett a beiratkozásra, a hallgatott szak(ok)ra, a társadalmi állásra, a korábbi és későbbi tanulmányok színhelyére vonatkozó adatokat is közölnek, melyeket egy helynévmutató és egy névmutató zár.

A most megjelent kötet egy majd' három évtizedes kutatómunkának a lezárása, mely a magyarországi diákok európai egyetemjárását dolgozta fel. Mi, akik ennek az óriási kutatásnak csak egy kis részéhez is hozzájárulhattunk, örömmel gratulálunk Szögi László tanár úrnak, hogy ennyi éven át, ilyen kitartó szorgalommal dolgozott, szervezett, koordinált és segítette a fiatal kutatók munkáját.

Bozzay Réka